

Duplicacions pronominals

per Albert Jané

L'únic cas de repetició d'una mateixa forma pronominal, dit altrament, de coincidència de dues formes pronominals idèntiques que indiquen les gramàtiques és *els els*. Es tracta, sempre, de la coincidència de la forma del pronom datiu de tercera persona del plural (masculí i femení) amb la del pronom acusatiu de tercera persona del masculí plural:

- [1] Volia donar els documents a les secretàries però ja els els donaré demà.
 [2] Si voleu que els clients rebin els catàlegs abans de Nadal els els heu d'enviar aquesta mateixa setmana.

En el nostre sistema pronominal, però, hi ha dos pronoms més que a causa de la diversitat de complements que poden representar seria possible, en teoria, que apareguessin duplicats, això és, repetits en certes construccions. Són, com ja es pot suposar, els pronoms *en* i *hi*. Ens podem preguntar, doncs, si cap d'aquests dos pronoms ha estat mai usat repetidament, és a dir, si trobaríem cap exemple real dels conjunts *en en* (*ne'n*, o *n'en*) i *hi hi*, i si en algun cas especial es podria considerar gramaticalment admissible l'un o l'altre d'aquests conjunts.

Considerem, en primer lloc, el cas del pronom *en*. Vet aquí un exemple real, tal com documentem, de l'ús duplicat d'aquest pronom:

- [3] Li donaré certa informació. Sempre, és clar, que em doni garanties de no fer-ne'n ús fins que jo li ho indiqui (Donald E. Wastlake. *Temps de matar*. «Seleccions de la Cua de Palla», núm. 70, p. 99).

En aquest exemple, la frase *fer-ne'n ús* vol dir *fer ús de la informació*. És a dir, que encara que admetéssim la validesa de la duplicació del pronom en la representació de dos complements diferents, hauríem de rebutjar la construcció precedent perquè hi ha un sol complement representat: *de la informació*. De fet, aquest cas és anàleg al de les construccions amb verbs com *recordar-se*, *riure's*, *penedir-se*, *burlar-se* i potser algun més, on trobem, també, la mateixa duplicació, amb la diferència, però, que una de les dues formes del pronom apareix soldada al verb, com si fos un prefix: **No se n'enrecorda*. **Sempre se n'enriu*. **No te n'emburllis*. **Me'n vaig empenedir aviat*. **Ara me n'entorno*.

Al costat d'aquestes construccions, considerades inadmissibles, hi ha alguns verbs, però, com *emportar-se* o *endur-se* (d'altra banda, de significació equivalent), perfectament admesos, en què el component inicial o prefix és també el pronom *en*, i que poden intervenir en construccions amb aquest mateix pronom exercint la funció partitiva:

- [4] Em volia emportar moltes coses però no me n'emportaré gaires.

- [5] Ens els partirem: tu te n'enduu dos de grossos i jo me n'enduré tres de petits.

En cada un d'aquests dos exemples, doncs, podríem dir, de certa manera, que trobem la coincidència de dues formes consecutives del mateix pronom. Però, com hem vist, la segona ja ha deixat no solament de ser el representant d'un complement del verb sinó que fins i tot s'ha soldat a la seva forma, talment com un prefix (àdhuc amb un canvi gràfic en la consonant, en el cas de *emportar-se*).

En canvi, en les construccions en què el verb té dos complements susceptibles de ser representats pel pronom *en* no és gens freqüent que algú tingui la idea de duplicar-lo. En aquests casos, un dels complements sol ésser un partitiu i l'altre un circumstancial (de procedència):

- [6] Treuen alcohol de la fusta.

Efectivament, els dos complements, *alcohol* i *de la fusta*, admeten d'ésser representats pel pronom *en*:

- [7] En treuen alcohol.
 [8] En treuen de la fusta.

És ben evident que en [7] el pronom *en* vol dir *de la fusta* i que en [8] vol dir *alcohol*.

Ara: si havíem de pronominalitzar els dos complements, el resultat seria, simplement:

- [9] En treuen.

I, com hem dit, costa d'imaginar-se que algú tingués la idea de duplicar el pronom com en l'exemple [3]. Això sí: en un pla especulatiu, sempre ens podríem entretenir a discutir quin és, dels dos complements, el que ha estat representat pel pronom, i quin és el que hi figura, en la frase [9], sobreentès. Sense rebutjar la idea que el pronom *en*, en aquesta construcció, vol dir, en realitat, *alcohol de la fusta*.

Considerem, encara, els exemples següents:

- [10] N'hi vam posar tres i en vam treure cinc.
 [11] N'hi van entrar cinc i en van sortir dos.

Observem, tant en [10] com en [11], l'ús de dos pronoms, *en* (*n'*) i *hi* amb el primer verb, i d'un sol pronom amb el segon. Les raons són òbvies: amb els verbs *posar* i *entrar* el pronom *hi* té valor adverbial i el pronom *en* valor partitiu. En canvi, com que el pronom adverbial que demanen els verbs *treure* i *sortir* hauria de ser *en*, és a dir, el mateix que el partitiu, la teòrica duplicació es resol en l'ús d'un sol pronom. (La diferència entre [10] i [11] està que en la primera *en* fa de complement i en la segona fa de subjecte.)

Un altre cas força semblant, però no igual del tot, és el següent:

- [12] En van venir dos i se'n van anar quatre.

Quina funció té, el pronom *en*, en la segona oració, és a dir, *se'n van anar quatre*? Una doble funció: d'una banda, és el mateix terme partitiu que trobem en *en van venir dos*, i de l'altra, és el pronom que figura integrat en la significació del que molts designarien com la locució verbal *anar-se'n*.

Hem d'arribar a la conclusió, doncs, que el pronom *en* mai no es pot lícitament duplicar, i que si és possible de trobar algun cop aquesta duplicació, el fet obeeix, simplement, a la negligència que observem en la redacció de tants i tants textos que han aconseguit d'arribar a la lletra impresa sense una revisió exigent.

El pronom *hi* també té, com sabem, unes funcions molt variades, és a dir, la capacitat per a representar múltiples complements del verb, entre ells el complement datiu (en certs casos) i un complement locatiu. I ara ens tocava de veure si, en aquests casos, la combinació *hi hi*, perfectament possible teòricament, pot ésser considerada admissible.

Les normes gramaticals diuen que el datiu *li* esdevé *hi* en contacte amb un altre pronom de tercera persona.

[13] Li han regalat un rellotge però l'hi han pres.

[14] Si et demana les revistes les hi portes.

La possibilitat de coincidència entre el datiu *li* i un *hi* locatiu ja ha estat assenyalada diverses vegades i no sembla pas que origini cap mena de reserva:

[15] Quan ell vivia a Viladrau jo li hi enviava la correspondència.

Ara: si *li* esdevenia *hi* perquè havia entrat en contacte amb un acusatiu de tercera persona, s'originaria, teòricament, la combinació *hi hi*:

[16] Si vol que li envii els documents a casa ja els hi hi enviaré. (?)

És ben clar que en aquesta construcció hipotètica el primer *hi* voldria dir *a ell* (o *a ella*) i el segon voldria dir *a*

casa. Ens atreviríem a afirmar que aquesta coincidència no sembla tan insòlita i aberrant com la que origina el pronom *en*. Ara: ja no ens pertoca de dir si es pot considerar normal i admissible. De moment, no n'hem sabut trobar mai cap exemple. Però, en tot cas, i sense voler anar més enllà d'on ens és lícit d'anar, podem dir que la coincidència *hi hi* és l'única que podria tenir alguna possibilitat d'arreglar-se al costat de *els els*. D'altra banda, la llengua oral, per poc relaxada que fos, rarament reflectiria una teòrica coincidència *hi hi*, car les dues formes consecutives tendrien a fondre's en una de sola.

Finalment, hi podríem afegir, encara que sigui obvi, que cal rebutjar sense pensar-s'hi gens la combinació *es es* (sota qualsevol forma imaginable: *se se*, *se's*, etc.). Teòricament, seria possible en oracions impersonals construïdes amb el pronom *es*, com és ara *Es diu*, *Se suposa*, *No se sap*, *Ja es nota*, etc., però amb verbs pronominals com *adonar-se*, *queixar-se*, *atenir-se*, *abstenir-se*, *recordar-se*, *penedir-se*, *descuidar-se*, *doldre's*, etc. Però amb aquests verbs les oracions impersonals (amb l'acció atribuïda a una persona indeterminada) es construeixen amb qualsevol dels altres recursos de què disposa la llengua per a aquesta funció (*hom*, *un*, *un hom*, *tothom*, *la gent*, certes formes personals, etc.), i costa de creure (encara que no se sap mai: al cap dels anys n'hem vist de tots colors) que algú tingués la idea de duplicar el pronom *es*. Heus ací alguns exemples d'oracions impersonals amb verbs pronominals:

[17] Hom es queixa per vici.

[18] Un hom se'n recorda, d'aquestes coses.

[19] Al capdavant, la gent s'adona de la veritat.

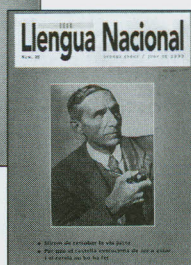
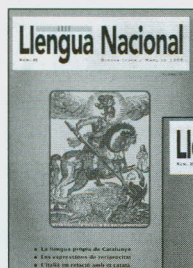
[20] Tothom s'ha d'atenir a les conseqüències.

[21] N'hi ha que s'atreveixen a tot.

[22] Si us en descuideu us pot costar molt car.

Llengua Nacional

REVISTA TRIMESTRAL

LLENGUA NACIONAL treballa per afermar la llengua catalana en tots els camps, ajudant al seu estudi i bon ús. Pretén també de desvetllar en la nostra gent la consciència d'una realitat nacional catalana.

LLENGUA NACIONAL analitza i fomenta la normativització de la llengua catalana. Conseqüentment, desitja que el procés de normalització lingüística assoleixi la màxima extensió i concreció.

LLENGUA NACIONAL defensa la unitat de la nostra llengua, la seva genuïtat i la riquesa de les diverses variants dialectals que la integren. Esperona el nostre poble perquè romangui fidel al geni de la llengua catalana.

☐ Soci numerari

Preu anual: 6.000 pessetes.

El soci gaudeix d'una sèrie d'avantatges.

Subscripció a la revista *Llengua Nacional* (surts trimestralment)

☐ Subscriptor regular

Preu anual: 2.000 ptes.

☐ Subscriptor protector

Preu anual: 3.000 ptes.

Dades personals

Nom..... Cognoms.....

Adreça.....

Codi postal..... Població.....

Comarca..... Tel.....

FORMES DE PAGAMENT: ☐ banc ☐ xec (a nom de *Llengua Nacional*)

☐ ingrés directe: 2013 0088 69 0200522492 (Caixa de Catalunya)

Domiciliació bancària

Entitat Oficina Control

Núm. compte

Empleneu aquesta butlleta i envieu-la a:

LLENGUA NACIONAL
Bústia postal 24057
08080 Barcelona

— Telèfon:

93 456 88 79

— Correu electrònic:

rsangles@intercom.es